

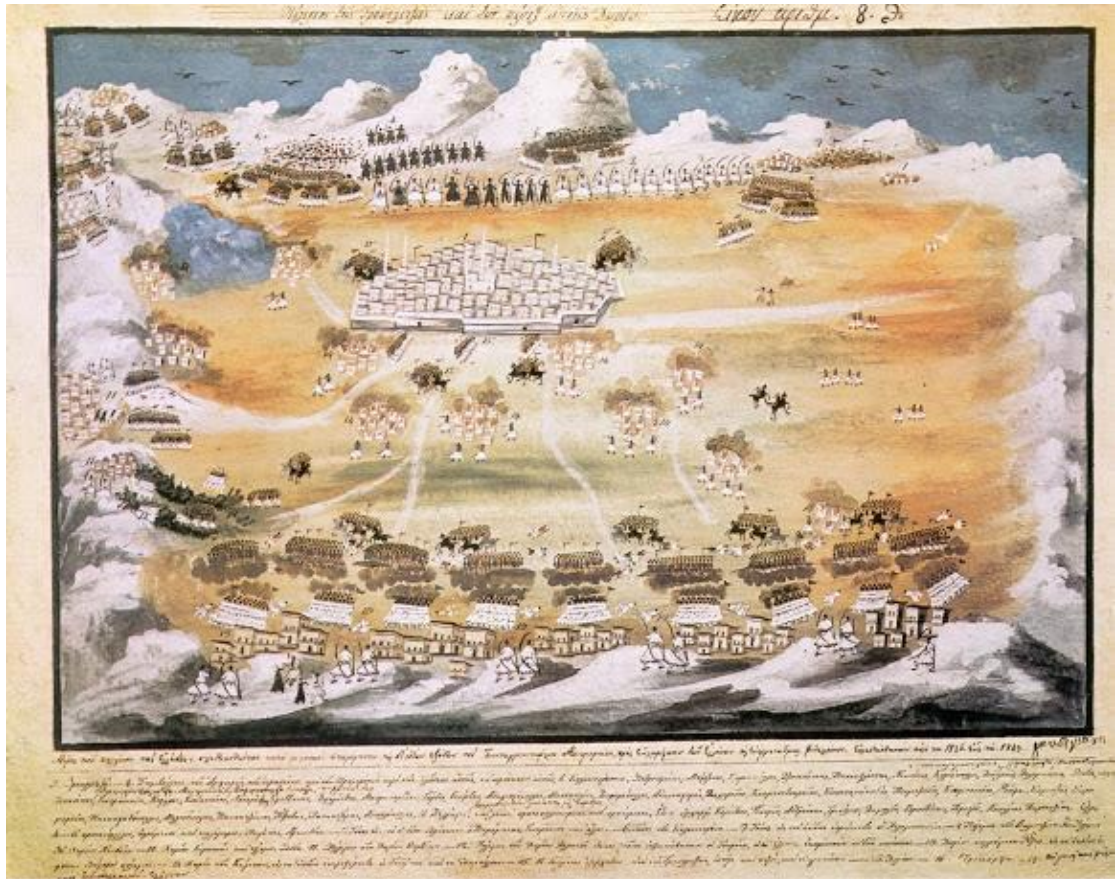
Το χαρέμι του Χουρσίτ

Η αγωνία του Χουρσίτ Πασά να σώσει το χαρέμι του με κάθε τρόπο, μετά την άλωση της Τρίπολης. Οι γυναίκες του όμως είχαν μείνει έγκυες με Έλληνες και Τούρκους αξιωματούχους

Μια πτυχή της Επανάστασης του 1821, που δεν έχει ερευνηθεί επαρκώς, είναι η τύχη των χαρεμιών, πασάδων, μπέηδων και αγάδων, που είχαν την ατυχία να ηττηθούν από τους επαναστατημένους Έλληνες.

Δεν πρόκειται για συγκλονιστικές εξελίξεις μιας Επανάστασης, αλλά αυτή η πτυχή δείχνει ξεκάθαρα, τον τρόπο διοίκησης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και εξηγεί εν μέρει και τις αιτίες της ήττας του ισχυρού ισλαμικού κατεστημένου.

Η άλωση της Τριπολιτσάς. Πίνακας του Παναγιώτη Ζωγράφου, πάνω σε ιδέα του Γιάννη Μακρυγιάννη.

Η πολιορκία της Τρίπολης έγινε όταν απουσίαζε ο Μόρα Βαλεσής, ο ισχυρός στρατιωτικός διοικητής Χουρσίτ πασάς, που είχε σταλεί από τον σουλτάνο να πατάξει στα Ιωάννινα την ανταρσία του Αλή Πασά. Η απουσία του Χουρσίτ από την έδρα του αποδείχτηκε ευεργετική για την Επανάσταση καθώς οι Έλληνες σάρωναν τις τουρκικές φρουρές επιτυγχάνοντας σημαντικές νίκες.

Ο Χουρσίτ εξόντωσε τον Αλή Πασά, έστειλε τους θησαυρούς του στον σουλτάνο, αλλά οι εξελίξεις δεν τον δικαίωσαν και τελικά τον οδήγησαν σε αυτοκτονία στη Λάρισα, γιατί εξ αιτίας διαβολών έπεσε στη δυσaréσκεια του σουλτάνου. Στη Λάρισα έμαθε την άλωση της Τρίπολης. Ένα από τα πρώτα θέματα που τον απασχόλησαν ήταν η τύχη του χαρεμιού του, και άρχισε αλληλογραφία με τους εξεγερμένους του Μωριά.

Η παράδοση αναφέρει ότι τελικά, πριν αυτοκτονήσει πήρε το αιχμάλωτο χαρέμι του πίσω την άνοιξη του 1822, αλλά διαπίστωσε ότι οι τέσσερις σύζυγοί του (χώρια οι λοιπές παλλακίδες) είχαν συνάψει ερωτικές σχέσεις με Έλληνες, που τις άφησαν εγκύους ή και με Τούρκους όπως ο επιτελάρχης του Μουσταφά.

Η σφραγίδα της Πελοποννησιακής Γερουσίας.

Θρυλείται, ότι ακόμη και η Εσμέ, η εκλεκτότερη σύζυγός του και αδελφή του σουλτάνου, είχε ερωτευθεί τον αδελφό του Πετρόμπεη και περίμενε το παιδί του.... Κατ' άλλη εκδοχή η Εσμέ κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας της, είχε συνάψει δεσμό με τον Μουσταφά.

Πλήρωσε και λύτρα για το χαρέμι του

Είναι ξεκάθαρο, ότι οι Έλληνες πήραν λύτρα για τη διάσωση του χαρεμιού.

Δεν ήταν όμως μόνο ο Χουρσίτ. Ήταν και ο Κιαμήλ Μπέης φρούραρχος του Ακροκορίνθου, που αλώθηκε από τους Έλληνες.

Μια πρώτη αναφορά που βρίσκουμε στα Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας αφορά το χαρέμι του Κιαμήλ. Το Βουλευτικό που συνεδρίασε στην Κόρινθο στις 17 Φεβρουαρίου 1822 υπό την προεδρία του Δημήτριου Υψηλάντη, ζήτησε να μην γίνονται συζητήσεις και διαπραγματεύσεις με τον Κιαμήλ και το χαρέμι του, ούτε με τη Διοίκηση ούτε με άλλους, παρά μόνο με εντεταλμένα άτομα, που θα ορίσει η Διοίκηση.

Την 1η Μαρτίου 1822 η Προσωρινή Διοίκηση της Επανάστασης απασχολήθηκε με την παράδοση των χαρεμιών του Χουρσίτ στην Κόρινθο. Το διασωθέν έγγραφο που αποστέλλει ο Πρόεδρος του Εκτελεστικού Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος προς τον Μινίστρον των Εσωτερικών αναφέρει:

«Εις την περικλειομένη γραφήν της Πελοποννησιακής Γερουσίας από 27 Φεβρουαρίου ο Μινίστρος των Εσωτερικών εις μεν τα άλλα θέλει κάμει την εύλογον απάντησιν, εις δε την περί διαφυλάξεως των χαρεμιών ερώτησιν θέλει αποκριθή ότι, κατά τα τελευταία γράμματα του Χουρσίτ- πασσά τα χαρέμια ζητούνται να παραδοθώσιν εις Κόρινθον και επειδή η Γερουσία κατά την προλαβούσαν πρόσκλησιν, περιμένεται ενταύθα, θέλει συμπεριλάβει εις τον ερχομόν της και τα χαρέμια μετά των σχετικών αυτών και όλων των υποκειμένων, όσων μελετάται η ανταλλαγή».

Από το έγγραφο αυτό, προκύπτει ο καημός του ηττημένου Χουρσίτ πασά να πάρει πίσω το χαρέμι του, και η πρόθεση των Ελλήνων που μελετούσαν «ανταλλαγή» με αιχμαλώτους. Προφανώς στους όρους παράδοσης του χαρεμιού υπήρχε και αυτή η ανταλλαγή.

Η υπογραφή του μητροπολίτη Θεοδώρητου Βρεσθένης.

Την ίδια αναφερόμενη ημέρα, δηλαδή 27 Φεβρουαρίου 1822, απαντάει ο Θεόδωρος Νέγρης Αρχιγραμματεύς της Επικρατείας, Μινίστρος των Εξωτερικών υποθέσεων, Πρόεδρος του συμβουλίου των Μινίστρων, υπογραμμίζοντας μεταξύ άλλων:

«...δεκταί αι προτεινόμεναι συμφωνίαι και ο τρόπος της ανταλλαγής των προσδιορισμένων αμοιβαίων αιχμαλώτων, τους οποίους ο αλλοπρόσαλλος πόλεμος έρριψεν εκατέρωσε. Ευθύς λοιπόν όταν εκπεραιώσητε, κύριε, τα συμφωνηθέντα και φθάσωσιν εις το παράλιον της Κορίνθου οι Έλληνες, παραδίδει η Διοίκησις μου, προς όν αν εφοδιάσητε με έγγραφον προς αυτήν περί αυτού τούτου, τα χαρέμια και τους λοιπούς ζητούμενους υπηκόους του Μεγαλειοτάτου Σουλτάνου των Οθωμανών».

Η σφραγίδα της Αρχιγραμματείας Επικρατείας.

Σε ένα σωζόμενο σχέδιο επιστολής του Βουλευτικού προς την Πελοποννησιακή Γερουσία για τον τρόπο πληρωμής των εξόδων του

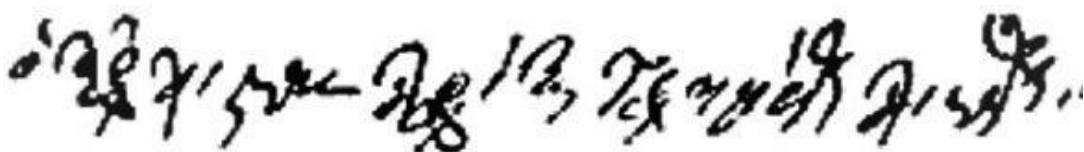
Μπεηζαδέ Γεώργιου Μαυρομιχάλη, ως υστερόγραφο αναφέρεται επί λέξει: «Η σεβαστή Γερουσία ας αγρυπνή δια την ασφάλεια των χαρεμιών και αυτού ούσα και εν τω έρχεσθαι».

Στο κύριο έγγραφο πάντως επισημαίνονται και τα ακόλουθα:

«Περί των χαρεμιών και λοιπών σχετικών προσώπων των ανηκόντων εις την θεραπείαν αυτών εξέδωκεν η Υπερτάτη Διοίκησης επιταγήν προς ημάς υπό Α' 103 τη α' τρέχοντος, εις την οποίαν αποφαινεται ότι η σεβαστή Γερουσία επειδή περιμένεται ενταύθα κατά την προλαβούσαν πρόσκλησιν, να συνεπιφέρει μεθ' εαυτής ερχομένης τα χαρέμια και όλα τα λοιπά πρόσωπα, των οποίων μελετάται η ανταλλαγή, επειδή την εν Κορίνθω αυτών μετάθεσιν ζητούσι και τα τελευταία γράμματα του Χουρσίτ Πασιά. Συμφέρει δε και άλλως προς αποφυγήν παντός εναντίου. Ταύτα ειδούσα η Γερουσία, ας πράξη, καθώς είναι επόμενο».

Σε ένα άλλο λογαριασμό εξόδων που υπέβαλαν οι Γεώργιος Μπάρμπογλης και Ανδρέας Καλαμογδάρτης πληροφορούμαστε ότι στις 16 Απριλίου 1822 κατέβαλαν 260 γρόσια που έδωσαν ως δώρο στον ιατρό Στεφάνου μεσολαβητή για την απελευθέρωση των γυναικών του χαρεμιού του Χουρσίτ και 1780 γρόσια για τα αγώγια αλόγων, που νοίκιασαν στην Τρίπολη για την μεταφορά τους. Από το ίδιο έγγραφο αποκαλύπτεται ότι ο μεσολαβητής Στεφάνου κατέβαλε στους Μπάρμπογλη και Καλαμογδάρτη 560.000 γρόσια εφαρμόζοντας τη συμφωνία, που είχε κάνει με τη Διοίκηση. Τελικά με βάση και κάποια άλλα έξοδα, το ποσό έφθασε τα 582.400 γρόσια.

Σε ένα άλλο λογαριασμό του Χαραλάμπε Περούκα αναφέρεται η καταβολή 588 γροσίων για έξοδα που κατέβαλε όταν πήγε στο Νεόκαστρο για να διαπραγματευθεί την επιστροφή των χαρεμιών του Χουρσίτ.

Η υπογραφή του αρχιεπισκόπου Γρηγορίου Δικαίου (Παπαφλέσσα).

Το θέμα των αιχμαλώτων αλλά και των λύτρων που έπρεπε να πληρώσει ο Χουρσίτ, αποσαφηνίζεται σε επόμενο έγγραφο της 5ης Μαρτίου 1822, που υπογράφεται από τον πρόεδρο της Πελοποννησιακής Γερουσίας μητροπολίτη Θεοδώρητο Βρεσθένης. Είναι σταλμένο από την Τρίπολη, μεγάλο κείμενο και πραγματεύεται αρκετά ζητήματα σχετικά με τον αγώνα.

Καταλήγοντας γράφει:

«Περί των χαρεμιών και λοιπών του Χουρσίτ, έχομεν φροντίδα της ασφαλούς φυλακής των, επειδή δεν μεταβαίνομεν αυτού και αναμένομεν τα αποκριτικά γράμματα εξ Ηπείρου και τους ομήρους, ήτοι τους αιχμαλώτους μας, ομού μετά χρήματα. Όθεν άμα οπού μας αναγγείλετε την έλευσιν αυτών, τότε συνοδεύομεν τα ρηθέντα χαρέμια με δύο Γερουσιαστές και με την αναγκαίαν εκτελεστικήν δύναμιν και τ' αποστέλλομεν αυτού. Ταύτα και μένομε μ' όλον το σέβας». Το έγγραφο αυτό υπογράφουν συνολικά 14 μέλη της Πελοποννησιακής Γερουσίας, ανάμεσα στα οποία και ο αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαίος (ο γνωστός μας Παπαφλέσσας).

Εδώ ως «ασφαλής φυλακή» νοείται η ασφαλής φύλαξη. Εντύπωση προκαλεί και η θεσμική προσαρμογή των άτακτων επαναστατημένων Ελλήνων, όταν ζητούν οι δύο Γερουσιαστές που θα συνοδεύουν τα χαρέμια κατά την παράδοσή του να έχουν «την αναγκαίαν εκτελεστικήν δύναμιν». Να είναι δηλαδή νομίμως εξουσιοδοτημένοι για το καθήκον αυτό!

Σε ένα άλλο κατάστιχο λογαριασμών, αναφέρεται ότι στις 20 Απριλίου καταβλήθηκαν 19,32 γρόσια για το ψωμί των στρατιωτών που πήγαν να παραλάβουν τα χαρέμια. Μια άλλα εγγραφή στο κατάστιχο αυτό μας αποκαλύπτει ότι καταβλήθηκαν 600 γρόσια στους εφόρους της Τρίπολης για αγωγή των χαρεμιών. Υπάρχει και άλλη καταβολή 78,30 γροσίων στον καπετάν Γεώργιο Διαμαντόπουλο για 63 ζευγάρια τσαρουχιών για τους στρατιώτες που εστάλησαν να φυλάξουν τα χαρέμια.

Η σφαγίδα της Προσωρινής Διοίκησης της επαναστατημένης Ελλάδας.

Στις 30 Απριλίου 1822 εστάλη από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό Σώμα σημείωμα που έστειλε ο Μπετζαδές Γεώργιος Μαυρομιχάλης για τα έξοδα που έκανε για τους αιχμάλωτους Μπέηδες και τα χαρέμια τους, αλλά και άλλα έξοδα για τις ανάγκες του αγώνα. Ο ίδιος έγραφε: «Σημείωσις των εξόδων όπου γίνονται ένεκα της προφυλάξεων των χαρεμιών και Μπέηδων από 25 Σεπτεμβρίου 1821». Ανάμεσα στα άλλα ποικίλα έξοδα παρατηρούμε ότι έδωσε χρήματα για 23 αρρώστους που εστάλησαν στη Μάνη, για τα έξοδα ταφής 19 Ελλήνων που έχασαν τη ζωή τους στην Τρίπολη, για «έξοδα κονακίου μου και τροφήν δύο αλόγων μετά των σεΐζιδων (σ.σ. ιπποκόμων)» κ.λπ. και κατέληγε: «Ταύτα είναι τα έξοδά μου, εκτός του τσέπ-χαρσιλικίου μου».

Δεν έχουμε βέβαια ολοκληρωμένη εικόνα για την τύχη των χαρεμιών του Χουρσίτ Πασά. Άλλωστε ελάχιστα ενδιαφέρει την Ιστορία η τύχη των άτυχων αυτών γυναικών που δεν ξέρουμε με ποιους όρους και ποιες συνθήκες βρέθηκαν στο χαρέμι για να ικανοποιούν μόνο τις ορέξεις του κάθε σουλτάνου ή πασά ή αγά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Οι προσπάθειες όμως του ηττημένου Χουρσίτ να σώσει το χαρέμι του από την αλωμένη Τρίπολη, να το μεταφέρει με ασφάλεια στην Κόρινθο για να το παραλάβουν οι άνθρωποί του από τους επαναστατημένους Έλληνες και να το μεταφέρουν στη Λάρισα, δείχνουν το μέγεθος της «μέριμνας» που

έδειχναν οι μοιραίοι αξιωματούχοι εκείνου του καθεστώτος, αλλά και το μεγαλείο ψυχής και αποφασιστικότητας των ξυπόλητων, συνήθως άοπλων, που αποφάσισαν να αποτινάξουν τον ζυγό δουλείας.